

בענין ברכה על אכילת מן ושיעור עיכול בברכת המזון

יום ה' לש"ק פ' בשלח, תשפ"ג

1. פ' בשלח (שמות פרק ט"ז)

(ב) וילוונו כל עדת בני ישראל על משה ועל אהרן במדבר: (ג) ויאמרו אליהם בני ישראל מי יתן מותנו ביד יקוק בארץ מצרים בשבתנו על סיר הבשר באכלנו לחם לשבע כי הוצאתם אתנו אל המדבר הזה להמית את כל הקהל הזה ברעב: ס (ד) ויאמר יקוק אל משה הנני ממטיר לכם לחם מן השמים ויצא העם ולקטו דבר יום ביומו למען אנסנו הילך בתורתך אם לא: (ה) והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו והיה משנה על אשר ילקטו יום יום: ס... (ח) ויאמר משה בתת יקוק לכם בערב בשר לאכל ולחם בבקר לשבע בשמע יקוק את תלנתיכם אשר אתם מליגים עליו ונחנו מה לא עלינו תלנתיכם כי על יקוק:

(יא) וידבר יקוק אל משה לאמר: (יב) שמעתי את תלונת בני ישראל אל דבר אליהם לאמר בין הערבים תאכלו בשר ובבקר תשבעו לחם וידעתם כי אני יקוק אלהיכם: (יג) ויהי בערב ותעל השלל ותכס את המחנה ובבקר היתה שכבת הטל סביב למחנה: (יד) ותעל שכבת הטל והנה על פני המדבר דק מחספס דק ככפר על הארץ: (טו) ויראו בני ישראל ויאמרו איש אל אחיו מן הוא כי לא ידעו מה הוא ויאמר משה אליהם הוא הלחם אשר נתן יקוק לכם לאכלה: ... (לא) ויקראו בית ישראל את שמו מן והוא כזרע גד לבן וטעמו כצפיתת בדבש:

2. חיי אדם (א:נא:יז)

אחד מחמשה מיני דגן שגדל בעציץ שאינו נקוב ועשה ממנו פת, אינו מברך עליו המוציא לחם מן הארץ, דאינו נקרא ארץ (כדאי בירושלמי כלאים ספ"ז), אלא מברך עליו בורא מיני מזונות. ומכל מקום מברך עליו ברכת המזון (... ונראה לי שהוא הדין דאינו מברך בורא פרי האדמה דלא נקרא אדמה אלא המחובר...). ואמנם על פירות האילן, צריך עיון אם מברך בורא פרי העץ, אם מקרי פרי וגם אם נקרא עץ.

3. ספורנו (בשלח, טז:כז)

ללקוט. וזה היה חלול שבת בלי ספק אם היו מלקטים הדבר ממקום גדולו, כאמרם ז"ל האי מאן דתלש כשותא מהזמי והיגי חייב משום תולש (שבת קז ב):

4. רבינו בחיי (בשלח, טז:יב)

ובבקר תשבעו לחם וידעתם כי אני ה' אלהיכם. שתברכו את שמי על המזון. כענין שכתוב: (דברים ח, י) "ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך", ומכאן אמרו רז"ל: (ברכות מח ב) משה תיקן להם לישראל ברכת הזן בשעה שירד להם המן, ומזה אמרו ברכת המזון דאורייתא, אבל ברכת המוציא דרבנן, מק"ו ומה כשהוא שבע מברך כשהוא רעב עאכ"ו.

5. גמ' ברכות מח:

אמר רב נחמן: משה תקן לישראל ברכת הזן בשעה שירד להם מן, יהושע תקן להם ברכת הארץ כיון שנכנסו לארץ, דוד ושלמה תקנו בונה ירושלים. דוד תקן על ישראל עמד ועל ירושלים עירך, ושלמה תקן על הבית הגדול והקדוש, הטוב והמטיב ביבנה תקונה כנגד הרוגי ביתר.

6. גמ' ברכות נג:

עד אימתי הוא וכו'. כמה שיעור עכול? אמר רבי יוחנן: כל זמן שאינו רעב; וריש לקיש אמר: כל זמן שיצמא מחמת אכילתו. אמר ליה רב יימר בר שלמיא למר זוטרא, ואמרי לה רב יימר בר שיזבי למר זוטרא: מי אמר ריש לקיש הכי? והאמר רב אמר ריש לקיש: כמה שיעור עכול - כדי להלך ארבע מילין! - לא קשיא: כאן באכילה מרובה, כאן באכילה מועטת.

בענין ברכה על אכילת מן ושיעור עיכול בברכת המזון

יום ה' לש"ק פ' בשלח, תשפ"ג

חזון איש או"ח סי' כ"ח

7.

ד' ברכות נ"ג ז' וכמה שיעור עיכול כו', יש להסתפק הא דיכול לברך תוך שיעור עיכול אי הוי הטעם משום שאין זה"מ צאה דוקא על מעשה האכילה, אלא על מה שהספיקו הקב"ה מוזון וכ"ז שהמוזון לא נתעכל, והמוזון מוזין אותו ומפרנסו הרי הוא כאלו בכל שעה, או דלמא שבאמת אין זה"מ אלא על עיקר האכילה, אלא שזמן הברכה עד שיתעכל, ונראה דאין זה"מ אלא על האכילה ועד שיתעכל הוא רק הזמן לברך על אכילה ראשונה, וזכר לדבר מהא דאמרי ז"ש [לעיל נ"א ז'] דיחזור למקומו ויברך, אלא שעדיין יש

דאמרי ז"ש [לעיל נ"א ז'] דיחזור למקומו ויברך, אלא שעדיין יש להסתפק אי מן הדין היה לר"י זה"מ סמוך לאכילה תיכף בלי הפסק כמו בכל ברכות הראשונות, וברכות אחרונות של הקורא בתורה ובנביאים, אלא מפני שעדיין המזון בתוך מעיו אין שהיה מפסקת ועדיין שם האכילה עליו, או דלמא מן הדין אין שהי מפסקת בברכה שלאחריו, אלא שלאחר שנתעכל כבר כלתה טובתו ואינו ראוי שזב לברכה, והנה המ"א סי' רט"ז סק"א כתב בשם הכלבו דלכך אין מצרכין ברכה לאחר הבשם משום דדמי לנתעכל המזון, נראה מזה דלאחר שנתעכל שבעה כבר טובתו אינו ראוי לברכה, אבל ז"ע דהא אמר לעיל מ"ח ז' משה תיקן לישראל זה"מ בשעה שירד להם מן הרי שעל המן מצרכין זה"מ, ואמרינן יומא ע"ה ז' שהיה נבלע באיברים

כו' ומה חגי מקיים ויחד תהי' לך כו' עיי"ש, ומבואר שהמן היה משקה ומרוה את האיברים בלי ענין כל עיכול והוא צבחיית ענין הבשם ואיך יתכן עליו זה"מ, וע"כ שא"צ תנאי שלא יתעכל אלא כשהפסיק אבל כשמצרכין תיכף לאחר אכילה לא אכפת לן בנתעכל כמו ברכת התורה שלאחריו [הנלמד מזה"מ] וברכת רא"י וכיו"ב, אלא שבזה"מ יכול לברך אף שהפסיק משום דכ"ז שלא נתעכל נמשך מעשה האכילה לענין שאין השהי' הפסק, ובמן היו צריכין לברך תיכף בלא הפסק, ולפי"ז גם בבשם שייך לברך ז"א, וז"ל הטעם דלא מצרכין כמש"כ רש"י [גדה נ"ב ז'] משום דלא חשיב לא תקנו בו חכמים ברכה אחריה.

[מגן אברהם או"ח סי' רט"ז, סק"א - לאחריו א"צ לברך. משום דהנאה מועטת היא (רש"י נדה)... ובכל בו פי' משום דכשמפסיק הריח מחוטמו כבר עברה הנאתו לכן אין מברך ברכה אחרונה משא"כ באכילה שנשארה תוך מעיו...]

8. גמ' יומא עה.

את הקשאים ואת האבטחים, רבי אמי ורבי אסי: חד אמר: טעם כל המינין טעמו במן, טעם חמשת המינין הללו לא טעמו בו. וחד אמר: טעם כל המינין טעמו וממשן, והללו - טעמן ולא ממשן.

9. אבן עזרא (בא, יב:כה)

והיה עתה פירש כי שחיתת הפסח תלויה בארץ. ואל יקשה עליך פסח הר סיני, כי מצוה עליונה היתה. ולא עשו פסח אחר במדבר, כי בהר סיני היו עם הישוב וימצאו מצות. ובהיותם בארץ אשר לא עבר בה איש, אין להם רק המן לבדו:

10. ח"י הריטב"א קידושין לז':

והשתא דאתינן להכי קשיא לן מאי האי דמפרקינן הכא לא הוו צריכי דהא הוו צריכי ליה לחובת מצה של ליל הראשון שאינה אלא מחמשת המינים, תירצו בתוספות דאין הכי נמי דאכלו מיניה בליל הפסח לחובת מצה כזית והדר אכלי מן כל הלילה ויום חמשה עשר ואחר כך יום ששה עשר אכלו חדש בלא הפסק וקרא לא חשיב אלא ההוא דאכלי בלא הפסק.

חזון איש (שם, סק"ה)

11.

וביזן שבה"מ עיקרו על האכילה אם אכל כשהוא גוי ונתגייר א"י לברך אף קדם שנתעכל, ונראה דגם קטן שהגדיל קדם עיכול המזון א"י לברך מה"מ, דמה שהיה לאו בר חיובא בשעת אכילה זה גרע יותר מהפסקה, ודוקא כשהיה החיוב עליו תיכף מהני מה שלא נתעכל לאמשוכי זמן הברכה אבל לא כשהפסיק זמן פטור, דאז לא מהני מה שלא נתעכל לחיובי' וז"ע, וכבר נסתפק בזה הגרע"א בחידושו לאו"ח יעו"ש.